

Skötselplan

Sätraskogens naturreservat

Augusti 2006

Innehåll

Skötselplan för Sätmaskogens naturreservat	I
Del 1 Beskrivning av områdets värden	5
Historisk markanvändning	5
Naturvärden	5
Naturmiljöer	6
Upplåtelser, anläggningar och verksamheter	7
Friluftsliv	10
Tillgänglighet	10
Slitage- och störningskänslighet	11
Kulturhistoriska lämningar och spår	11
Historisk karta	13
Del 2 Plandel, beskrivning av skötsel	15
Planens disposition	15
Skötselns inriktning för kulturmark – ädellövskog, halvöppen och öppen mark	15
Skötselns inriktning för skog	21
Skötselns inriktning för vatten och stränder	23
Skötselns inriktning för aktivitetsytor	25
Skötselns inriktning för aktivitetsanläggningar	25
Skötselns inriktning för utvecklingsområden	26
Skötsel av anordningar för friluftslivet	26
Skötsel av kultur- och fornlämningar	27
Uppföljning och dokumentation	27
Underlag	28
Ordlista	28
Skötselkarta	29

Del I Beskrivning av områdets värden

Historisk markanvändning

Sätraskogen har under lång tid varit kulturpåverkat. Flera gårdar har legat i och i närheten av området. Odling och ängsslåtter har bedrivits i dalgångarna och djur har gått på bete på bergryggarna. Idag syns spår av betningen främst genom den höga andelen gräs i markskiktet och förekomsten av bredkroniga ekar.

Sätraområdet har fått sitt namn efter Sättra gård som är en av Stockholms äldsta byggnader. Gården är känd sedan 1300-talet och blev på 1600-talet säteri under ståthållaren på Stockholms slott, Lars Bengtsson Skytte. Sättra Gårds ägor omfattade hela skärholmsområdet utom Skärholmens gård och området väster om, vilket tillhörde Vårby gård som var traktens huvudort. Sättra gårds ägor anges på en karta från 1762 bestå av uppodlad åker, ängsmark, betesmark och *bergländig skogsmark*. Gården är nu restaurerad efter en brand på 1960-talet. Sättra gård var under 1500- och 1600-talen ett frälsegods under familjen Skytte. Senare kom det att tillhöra De tre Fromma Stiftelserna. 1961 köptes det av Stockholms stad. Vid Sättra gård fanns från 1700-talet en kvarn och en mjölnarstuga. Kvarnen brann upp 1969 och idag finns endast mjölnarstugan kvar.

Skärholmens gård har en förhistoria som torp under Vårby under 1600-talet. Under 1600-talet var Skärholmen ett av de blygsammaste torpen i trakten. På en karta från 1703 (Hesselgrens karta) omges gården av åkerlappar, ängar, hagar och björkskogar. I björkskogarna röjde och svedjade man för att få betesmark. Torpet omgavs av områden med bergig och stenig mark med nytall och granskog där det fanns bra betesmöjligheter. Under mitten av 1700-talet uppfördes nuvarande byggnaden och en park anlades och utvecklades enligt den engelska parkstilen. Under senare delen av 1800-talet växte sommarhus upp runt gården med namn som Tusculum, Bergudden och Sjövillan. Av dessa är det bara Sjövillan som står kvar idag.

En varvsanläggning, Sättra varv, fanns vid Mälarstranden i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Verksamheten var omfattande och det fanns arbetarbostäder, mangelbod, skola, m.m.

På härads-karta över Svartlösa härad från 1906 ser man att de tre stora gårdarna, Johannesdal, Skärholmen och Sättra, fortfarande var dominerande i området. Runt gårdarna finns åkrar, ängsmarker och skogsmarker.

Några mindre gårdar fanns också. Inägor och utägor fanns vid denna tid. Lövskog och barrskog betades. Skogarna antog en ljus och öppen karaktär. Spår från betet ses idag i form av ekar med breda kronor och relativt stort inslag av gräs i markskiktet. Vid Sättrabadet når idag gräsmarken ända ned till vattenbrynet. Dessa marker var förr i tiden fuktängar som slogs för att få hö till djuren.

Fram till början av 1960-talet och miljonprogrammet bestod distriktet till stor del bara av kuperade barrskogsmark utmed Mälarens förkastningsbrant. Här och var öppnade sig landskapet för odlad mark och lövträdsskog kring gårdarna Jakobsberg, Slätten, Sättra, Skärholmen och Johannesdal. Under 1960-talet skedde den stora utbyggnaden. Orsaken var bostadsbristen som skulle hävas med ett massivt utbyggnadsprogram, det s k miljonprogrammet, där en miljon bostäder skulle byggas i Sverige under åren 1965-74. I Stockholm beslöt man att bygga ut tunnelbanan och att utnyttja de tidigare förvärvade lantegendomarna i de yttre delarna av Stockholmsområdet, bland annat i sydväst kring gårdarna Sättra och Skärholmen.

Naturvärden

Geologi

Sätraskogen är ett sprickdalslandskap med bergryggar i väst-östlig riktning och sedimentfyllda sprickdalar. Områdets berggrund domineras av gnejser. Bergssidor täcks i regel av morän. I dalgångarna övergår moränen i glacial lera. Dalgången där Sättraån löper igenom består till viss del av siltiga sediment. I silten har Sättraåns bäckravin bildats. Sätraskogens strand är, liksom hela strandlinjen mot Mälaren, en förkastningsbrant där berggrunden på ena sidan av en förkastningslinje, har höjts eller sänkts i förhållande till den andra.

Gröna kilar och ekologiskt känsliga områden

Sätraskogen utgör den nordligaste delen av Bornsjökilen. Denna grönkil sträcker sig längs Mälarens stränder från väster in mot de centrala delarna av Stockholm och är en viktig del av Stockholms grön-

struktur. I rapporten *Grönstrukturen i Stockholmsregionen* (Regionplane- och trafikkontoret, 1996) bedöms Sätmaskogen ha mycket höga sociala värden. Bedömningen bygger på närheten till Mälaren, den omväxlande naturen, att det i området finns badplatser och andra anordningar för friluftslivet.

Sätmaskogen är i norr, öst och söder till stor del inramat av vägar och bebyggelse. Det finns dock svagare länkar till grönområden. Strandlinjen längs Mälaren länkar samman Sätmaskogen med övriga Mälarskärar och kan på så sätt utgöra en spridningsväg för växter och djur.

I *Grönstruktur för Stockholmsregionen* slås områdets värde som friluftsområde fast, liksom dess betydelse för den biologiska mångfalden. Sätmaskogen har inslag av gammal bebyggelse och trädgårdsnatur. Huvuddelen av skärandena och en bäckravin vid Sätmaskö är ekologiskt särskilt känsliga. (Stadsbyggnadskontoret, 1996). Några ekskogar och bäckraviner utgör också områden med högt vetenskapligt naturvärde.

Sätmaskogen utgör, med sin stora andel ekskog, en del av en ekologisk spridningsväg för eklevande växter och djur. Från Ekerö, på andra sidan viken, kan spridning ske till Sätmaskö.

Naturvärdesbedömning

En naturvärdesbedömning har utförts av Ekologigruppen under sommaren 1998 som underlag för utarbetandet av skötselplanen. Till grund för bedömningen har området inventerats på signalarter och rödlistade arter av lavar, mossor, vedsvampar, växter och insekter.

I naturvärdesbedömningen är områdets naturvetenskapliga värden klassade efter den skala som anges i Länsstyrelsen naturvårdsprogram från 1983 (I = högsta naturvärde, II = mycket höga naturvärden, III = höga naturvärden). Till detta har ytterligare två klasser lagts till (IV = naturvärden av stor betydelse för Stockholms stad d.v.s. kommunalt värdefullt, V = värdefullt för biologisk mångfald lokalt). I Sätmaskogen finns inget område med klass I eller II. De största sammanhängande och värdefullaste ekskogarna finns vid Sätmaskö och Sätmaskö varv. Dessa båda områden är av regionalt värde (klass III). Av regionalt värde är även Sätmaskö och dess meanderande bäckravin. I bedömningen framhävs även områdets stora förekomst av enstaka solitära gamla träd. Mälarskären är av lokal betydelse (klass IV).

Vid naturvärdesbedömningen (Ekologigruppen, 1998) har flera rödlistade arter påträffats. De mest anmärkningsvärda fynden är av brokig barksvartbagge, ädelguldbagge, ekbrunbagge, skeppsvärvsfluga, parknål, blanklav och apelticka. Andra

lokalt/regionalt skyddsvärda arter som observerats är brun guldbagge och träjordmyra. I Stockholms stads artdatabank, Artarken, finns fram till 2006 noterat fler intressanta arter för området. De rödlistade fågelarterna skogsduva och törnskata har noterats häcka i området liksom de lokalt/regionalt skyddsvärda arterna ängsbiplärka, gröngöling och fisktärna. Vanlig padda, stor fladdermus, Mustasch/Brandts fladdermus liksom gråskimlig fladdermus har observerats i området. Bland kärlväxterna kan noteras de lokalt/regionalt skyddsvärda arterna monke (blåmonkar), odört, lundelm, vippärt och nästrot.

Naturmiljöer

Skog

På bergryggarna växer hällmarkstallskog som är den dominerande naturtypen i Sätmaskö. I svackorna där marken blir mer näringsrik varierar växtligheten mellan blandskog, triviallövskog, ädellövskog och öppen mark. Såväl lövskog som barrskog har varit betad och glesare i äldre tider. Spår av detta syns idag i form av bredkroniga ekar och en stor andel av gräs i markskiktet. Ekskogarna återfinns i de delar av området där de större gårdarna tidigare låg.

På hällmarken växer företrädesvis tall och i små svackor triviallövskog. Tidvis är hällmarken sliten (t.ex. vid Bredängs camping) och markskiktet av lavar och mossor är upprivet. Hällmarken är också delvis påverkad av huggning, särskilt i den norra delen. Blandskogen domineras av triviala lövträd tillsammans med tall och gran. I dessa områden finns även inslag av ädellövträd som ask och ek. Markskiktet består främst av blåbärsris och gräs. I Sätmaskö finns små områden med granskog där granarna har en relativt hög ålder. Även i blandskogen finns enstaka solitära gamla träd. Flera tidigare öppna marker är idag bevuxna med aspar i olika ålder. Vid Sätmasköstrandsbadet finns det fina alsumpskogar med inslag av ädellövträd.

Ädla lövträd

I Sätmaskö finns stora områden med ädellövskog. Ädellövskogen utgörs till största del av ek. Vid Sätmaskö, Sätmaskö varv och Skärholmens gård finns de största partierna av ek. Vid Sätmaskö och Sätmaskö varv har man funnit flera rödlistade arter såväl som många signalarter (*Sätmaskö Naturvärdesbedömning*, Ekologigruppen 1998). De värdefulla kulturpåverkade ekskogsmiljöerna med hassel har lundartad flora och man har funnit signalarterna trolldruva, sårläka,

vätteros och blåsippra. De fina brynen mot de öppna markerna, och bergslutningarna har värdefull flora. Flera kulturpåverkade ädellövskogspartier har högt värde i Stockholm. Ädellövskogarna var i äldre tider glesare och hade en mer ljus och öppen karaktär. Idag har skogarna delvis vuxit igen och antagit en mer sluten karaktär med andra naturvärden. Vid Sjövilan, som idag används av scouter som klubblokal, finns en allé med stora lindar, almar och askar som hamlats för länge sedan.

Öppen mark

På häradskartan från 1906 finns ett flertal partier med fuktäng längs bäckarna och vid dagens Sättrastrandsbad. Idag utgörs dessa områden till största del av trivial flora. Gräsmarken vid Sättrabadet är än idag fuktig. De marker som vid sekelskiftets början brukades som åker består idag av triviala gräsmarker. Flera av de öppna markerna håller idag på att växa igen.

Våtmarker

I området råder en allmän brist på våtmarker. Det finns få små våtmarker med permanent vattenspegel. I anslutning till Skärholmsbäcken och Sättraån har staden därför anlagt dammar med vattenspegel under år 2003. Insprängt i skogsmarken, finns små sumpskogar. Sumpskogarna utgör endast en mycket liten del av området, men är värdefulla miljöer. På hållmarkerna finns mindre surdrag.

Stränder

Sättraskogens strand utgörs mestadels av naturlig strand, såväl moränstrand som stenstrand. Naturstranden har ett lokalt värde i Stockholm (Ekologigruppen, 1998). Stigar löper utmed hela strandlinjen i Sättraskogen och används mycket för rekreation. Utmed stranden finns flera mindre områden med klibbalstrandskog. Förr i tiden har troligtvis stora delar av stranden täckts av klibbalstrandskog. Idag är miljön ovanlig i Stockholms kommun och av stor betydelse för den biologiska mångfalden. Klibbalstrandskog har stort kommunalt värde (naturklass 4). Väster om Skärholmens gård finns flera partier av klibbalstrandskog. I dessa är signalarten myskmadra funnen. Myskmadra indikerar att området har höga naturvärden och lång kontinuitet.

I utredningen Ekologiskt känsliga miljöer i Stockholm (Stockholm 1995) klassificeras de naturliga stränderna i området som värdefulla. Inventeringen av Stockholms stränder (Stockholms stad 1993) visade att fyra områden i Sättraskogen har stor naturkvalitet.

Sättraån, bäckar och diken

Sättraåns meandrande bäckravin är välutvecklad och har ett geologiskt intresse. Ravinsidorna är mellan två och sex meter djupa och bevuxen med alskog. I Stockholms län finns relativt få välutvecklade bäckraviner, vilket gör Sättraån särskilt värdefull. Sättraån har ett regionalt värde (Ekologigruppen, 1998).

Två mindre bäckar finns i området Skärholmsbäcken och Lyranbäcken. På några av de öppna markerna finns öppna diken. Öppna diken, bäckar och åar är värdefulla för spridning och som livsmiljöer för växter och djur. Det är brist på öppna diken idag då de flesta är täckdikade. Öppna diken är skyddade enligt biotopskyddet i miljöbalken. Staden har anlagt öppna dammar i anslutning till Sättraån och Skärholmsbäcken för att öka värdet på dessa vattenmiljöer. Sättraån har i samband med detta fått ökat tillflöde från dricks- och dagvattennätet. Liknande insatser planeras för Skärholmsbäcken.

Upplåtelse, anläggningar och verksamheter

Natur- och kulturföreningar

- Skärholmens hembygdsförening
- Naturskyddsföreningen Söderort
- Varvsarbetarhusföreningen

Barn- och ungdomsverksamhet

- Skolor, fritids och förskolor nära Sättraskogen använder området för utflykter och pedagogisk verksamhet, t.ex. I Ur och Skur-förskolan Kåsan.
- Friluftsförbundet bedriver Mulle-verksamhet i området.
- Mälarhöjdens scoutkår har sin klubblokal i Mjölmarstugan vid Sättra gård.
- Vårbergs scoutkår bedriver verksamhet i "Gröna kåken" och i närområdet.
- Skärholmens stadsdelsförvaltning har startat en fältskola i området för förskola och skola.

Badplatser

- Mälarhöjdens strandbad har sandstrand, gräsytor och hopptorn. Kiosk och servering sommartid. Omklädningshytter och toalett. Båtbrygga med passagerartrafik till Drottningholm, Birka och Mariefred sommartid.
- Sättrastrandsbadet är långgrund med barnvänlig sandstrand och stora gräsytor. Gungor, kafé, minigolf, sandvolleybollplan, grillplatser. Badet är tillgängligt för rörelsehindrade. Omklädningshytter samt toalett finns.

Kaféer och restauranger

- Café Lyran
- Kafé och restaurang vid Skärholmens gård
- Kafé i varvsarbetarnas hus (strax norr om Sättra varv)
- Sättrastrandsbadets kafé
- Mälärhöjdsbadets kafé

Idrottsföreningar

- Mälärhöjdens IK (skidor, gång, orientering) har aktiviteter i området. Orienteringsklubben har också aktiviteter i "Gröna kåken".
- Sättravik Varpaklubb kastar varpa på Varpaängen och hyr ett av Varvsarbetarhusen.

Motionsspår

- I området finns två belysta motionsspår, Skärholmsspåret (2,2 km) och Bredängsspåret (3,2 km). Dessa spår är anslutna till varandra med ett anslutningsspår (2,0 km).

Hästverksamhet

- Mälärhöjdens ridskola ligger idag vid Sättra gård, men en ny ridanläggning planeras på f d åkermark söder om Sättra varv. Ridstigar finns i området samt en utomhusridbana på platån i närheten av vattentornet.

Hundverksamhet

- Stockholms kennelklubb har en klubblokal i Ekelund. Invid huset finns en öppen gräsyta som används för träning.
- Idag finns inga utpekade hundrastområden. Tre hundrastområden, samt hundbadplats föreslås i denna skötselplan.

Koloniföreningar

- Skärholmens koloniförening består totalt av 118 lotter.

Båtuppläggningsplatser, båtklubbar

- Båtklubben Sättra Varf
- Båtklubben Lyran
- Sättra båtsällskap
- Sättra Varvs intresseförening
- Fiskarfjärdens båtklubb

Camping

- Bredängs camping. Campingen har både tält- och husvagnsgäster.

Vattentorn

- Vattentornet ligger på en platå på 70 meters höjd. Reservaren försörjer Stockholms sydvästra förorter med vatten från Lovöverket.

Kraftledning

- En kraftledning löper genom området från Ålgrytevägen till Mälärhöjdens strandbad.

Mellanlager

- På berget vid vattentornet finns en mellanlager för skötseln av hela Skärholmens stadsdel. Inom samma område finns även en instängslad förvaringsplats för kälkar, bryggor, skyltar, m.m.

Tabell 1. Verksamheternas överensstämmelse med naturreservatets syfte

Verksamhet	Överensstämmelse med naturreservatets syfte
Natur- och kulturföreningar	Verksamheterna som sker inom de natur- och kulturföreningar som verkar inom området överensstämmer med naturreservatets syfte.
Koloniföreningar	Kolonilotterna överensstämmer med reservatets syfte. Det är viktigt att allmänheten kan passera koloniområdet och att det estetiskt smälter in i kulturlandskapet.
Camping	Bredängs camping ligger utanför reservatsgränsen. Stängslet i väster kommer att flyttas.
Idrottsföreningar och motionsspår	Utövande av idrott överensstämmer med reservatets syfte. Aktiviteterna kan ske i enlighet med reservatets föreskrifter.
Barn- och ungdomsverksamhet Fältskola	Positiva naturupplevelser är mycket viktiga ur många aspekter för den uppväxande generationen. Barn- och ungdomsverksamhet överensstämmer med reservatets syfte och kan ske i enlighet med dess föreskrifter.
Hästverksamhet	En ny ridanläggning planeras inom naturreservatsområdet. Ridning sker på ridstigar och vid ridbanan. Träd skyddas från att ringbarkas av hästar.
Hundverksamhet	Okopplade hundar vid kennelklubben och i de nya hundrastområdena strider ej mot reservatets syfte och sker inom begränsade områden.
Båtoppläggningsplatser, bryggor, båtclubbar	Båt- och varvsverksamhet har en lång tradition i området. Verksamheten bör ske så att allmänheten inte hindras tillträde till stranden och så att området snyggas upp.
Badplatser	Badplatserna i området fyller en viktig funktion för rekreation. Badplatserna överensstämmer med reservatets syfte.
Kaféer och restauranger	Många besökare i området som idkar friluftsliv uppskattar de kaféer som finns inom området. Kaféerna överensstämmer med reservatets syfte.
Vattentorn	Vattentornet fungerar som landmärke i området.
Kraftledning	Kraftledningsgatan bör skötas så att den så långt möjligt smälter in i landskapet. Alternativt bör kraftledningen grävas ner.
Mellanlager	Mellanlagret ska flyttas och naturmarken återställas. Platsen ska ersättas med annan yta.

Friluftsliv

Sätraskogen är ur rekreationssynpunkt ett mycket viktigt område. Området är det enda stora friluftsområdet inom rimligt avstånd för en stor befolkning i det tätbebyggda sydvästra Storstockholm.

Anordningar för friluftslivet

Anledningen till att besöka Sätraskogen kan vara många; promenera, jogga, besöka ett kafé, bada, påta i koliträdgården eller rida. Upplevelsen i sig av kultur- och naturvärden har vid enkätförfrågning ansetts som anledning till besök. Inom området finns två strandbad, campingplats, ridskola, Lyrans uteservering, odlingsland, bryggor, båtklubb, m.m. Under sommaren går båtar till öarna utanför.

Stigar

I området finns många stigar, gångvägar, elljusspår och ridstigar. En strandpromenad löper längs vattnet från Johannesdal i sydväst till Pettersbergsvägen i nordost. Det är lätt att ta sig ned till vattnet via någon av de många stigar löper från bebyggelsen i Vårberg, Sätra och Bredäng ned mot vattnet. Inom Stadsförnyelseprojektet har ett program för upprustning av Skärholmens strandstig tagits fram under 2005. I programmet föreslås bl a förbättring av stiganter, sittplatser och framkomlighet.

Kaféer

I nordost finns Café Lyrans, ett populärt konditori. I området finns även mindre serveringar öppna under sommartid. Dessa finns vid Skärholmens gård, Sätra strandbad, Mälarhöjdens strandbad och i Varvsarbetarnas hus strax norr om Sätra varv.

Badplatser

I Sätraskogen finns två större badplatser, Sätra strandbad och Mälarhöjdens strandbad.

Båtbryggor

Större båtbryggor finns vid båtklubbarna i Skärholmens hamn och vid Sätra varv. Nedanför Lyrans finns en liten båtklubb.

Serviceinrättningar

Toaletter och papperskorgar finns vid badplatserna och kaféerna. Ett 20-tal nya papperskorgar ska sättas upp i Sätraskogen under 2005.

Rastplatser, utsiktspunkter, grillplatser och parkbänkar

Rastplats med bänkar och bord finns vid Sätra varv längs strandpromenaden. Nya bänkar placeras ut under 2005. Vid baden finns bänkar, bord och grillplatser. Två nya grillplatser ska iordningsställas utmed strandpromenaden i enlighet med *Program för upprustning av Skärholmens strandstig*. Iordningsställda utsiktspunkter är få i området, men det finns flera naturliga utsiktspunkter uppe på hållmarkerna och längs stranden.

Hundrastning

Lösspringande hundar anses av många vara ett problem i Sätraskogen. I skötselplanen föreslås följande hundrastområden; del av Varpaängen, ängen norr om Sätträån och del av Skärholmsdalen. Dessutom föreslås ett strandparti norr om Sätra strandbad bli permanent hundbadplats. Inom hundrastområde får hundar vara okopplade under förutsättning att de är under kontroll och inte stör vilt eller människor i området. Under säsongen 1 mars till 20 augusti, ska hundar hållas under särskild kontroll. Kan hunden störa vilt så ska den hållas kopplad. Utanför hundrastområdena gäller kopplingstvång.

Tillgänglighet

Med kommunala färdmedel är det lätt att ta sig till Sätraskogen. Fyra tunnelbanehallplatser längs med röda linjen mot Norsborg, ligger inom gångavstånd från området. Dessa är Bredäng, Sätra, Skärholmen och Vårberg. Från dessa är det cirka fem till tio minuters promenad till Sätraskogen.

Parkeringsplatser finns bland annat ovanför Skärholmens gård, vid Sätra strandbad, vid campingen, vid minigolfbanan och ovanför Mälarhöjdens strandbad.

Stigar löper genom hela området. Längs Mälaren finns en mycket fin strandpromenad som går från Johannesdal i söder till Pettersberg i norr. I östvästlig riktning löper rikligt med gångvägar och upptrampade stigar. På grund av den starkt kuperade terrängen är det svårt för rullstolsbundna och handikappade att ta sig fram i området.

Slitage- och störningskänslighet

Den största delen av besökarna i Sätmaskogen rör sig längs färdigställda och upp trampade stigar. Detta medför ett litet slitaget mot markskiktet. I vissa delar av området är dock slitaget större t.ex. på höjder som besöks för att beundra utsikten ut mot Mälaren. Hällmarkens mossor och lavar är känsliga för tramp. Slitaget syns särskilt tydligt på hällmarken kring Bredängs camping.

Kulturhistoriska lämningar och spår

Sätmaskogen har höga kulturhistoriska värden. Sätmaskogens natur- och kulturlandskap med inslag av gårdar, torp, sommarhus för forna tiders välbärgade familjer och arbetarbostäder, är ett av Stockholms kommuns få bevarade exempel på hur Mälarstranden kunde gestalta sig före den industriella expansionen kring sekelskiftet.

Längs Mälarstranden gick i äldre tider en betydelsefull farled under såväl sommar som vinter. Under vintern då isen lagt sig gick en strid ström av slädar fullastade med varor mot Stockholm. Stranden ingick under vikingatiden i ett försvarssystem. På flera ställen utmed leden fanns vårdkasar, bland annat på Kungshatt och Vårdberg. Vårdkasarna tändes för att varna Björkö för fientliga anfall. En annan del i detta gamla försvarssystem var troligen fornborgen vid Skärholmens gård från 500 e.Kr.

Sätra har fått sitt namn efter Sätra gård. Gården är en av Stockholms äldsta gårdar och känd sedan 1300-talet. Sätra gårds ägor omfattade hela skärholmsområdet utom Skärholmens gård och väster därom, vilket tillhörde Vårby gård. Vårby var vid denna tid traktens huvudort.

Enligt Gabriel Bodings karta från 1762 bestod Sätra gårds ägor av ängar, uppodlad mark, beteshagar och bergländig skogsmark och omfattade område kring dagens Sätra å och området ned mot Mälaren. Sätra gård restaurerades efter en brand på 1960-talet. Gården ligger vid Mälarhöjdens ridskola.

Under 1800-talet fanns förutom Sätra gård en större gårdar inom området: Skärholmens gård. Skärholmens gård var under 1600-talet ett torp under Vårby gård. På en karta från 1703 (Hesselgrens karta) omges gården av åkerlappar, ängar, hagar och björkskogar. Runt den brukade marken fanns områden med bergig och stenig mark med nytall och granskog med bra betesmöjligheter. Skärholmens gård var Mälarhöjdens scoutkårs utflyktsgård mel-

lan 1947 och 1967. Nuvarande gårdsanläggning är från slutet av 1700-talet då den blev sommarnöje åt välbeställda stockholmare. Platsen var ett populärt utflyktsmål under 1800-talet, då lustturer med ångbåt gick till Skärholmens gård. Kring Skärholmens gård växte under slutet av 1800-talet en rad sommarhus upp: Sjövillan, Bergudden och Tusculum. I området fanns också krogar, Rostock från 1600-talet och Arboga Kök från 1830-talet. Arboga Kök brann ned under 1962. Rostock är hårt restaurerad. Det f.d. sommarhuset Lyran är idag ett populärt konditori.

I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet fanns en varvsanläggning vid Mälarstranden i Sätra. Verksamheten upphörde runt 1917-1919. Efter detta gjordes endast reparationer av pråmar vid varvet. Av varvet finns endast några fundament kvar idag. Varvsbyggmästarens bostadshus, portvaktstugan och arbetarboställen och mangelboden på höjden finns dock kvar.

Registrerade fornlämningar i området:

- R 38 Fornborg med kallmurar mot landsidan
- R 143 Rest av stensättning
- R 152 3 stensättningsliknande lämningar
- R 155 Gravfält med 4 stensättningar samt en husgrund *
- R 232 2 stensättningar
- R 233 Skärvtensförekomst (något osäker)
- R 243 Bellmans grotta (Bellmans stenar) naturbildning med tradition

* Undersökt och borttagen: 4 stensättningar med brandbegravningar från folkvandringstiden. Dessutom en husgrund från historisk tid, möjligen en smedja.

En mer noggrann inventering bör göras av områdets kulturminnen. Kompletteringar kan sedan göras med skötselplanerna i skötselplanen för att skydda, bevara och visa kulturhistoriskt intressanta värden.

Del 2 Plandel, beskrivning av skötsel

Planens disposition

Skötselplanen består av två nivåer. Sätmaskogen har först delats in i övergripande typområden utifrån vegetation, funktion och vilken inriktning på skötseln som föreslås. En översiktlig inriktning med mål och riktlinjer för skötseln anges för varje typområde.

Skötselplanen gäller skötsel av mark, fornminnes och friluftsanordningar. När det gäller byggnader bör en skötselplan tas fram (förslagsvis av Stadsmuseet) i särskild ordning.

Behov av underhåll eller tillbyggnad styrs av föreskrifterna. Där framgår att det är möjligt att utföra underhåll samt möjligt att söka tillstånd för tillbyggnader när verksamheter har önskemål om utveckling.

Den övergripande skötseln för marken är indelad enligt följande:

- Kulturmark (K)
 - ädellövskog och halvöppen mark
 - öppen mark
- Skog (S)
- Vatten och stränder (V)
- Aktivitetsytor med gräsmatta (Y)
- Aktivitetsanläggningar (A)
- Utvecklingsområden (U)

Sedan följer en detaljerad indelning av varje typområde i skötselområden. Områdenas avgränsning redovisas på karta 1. Beskrivning, mål och riktlinjer anges för varje skötselområde. Den andra nivån behandlar också anordningar för friluftslivet, tillgänglighet, stigar, vägar, information etc, och tas upp under avsnittet *Anordningar för friluftslivet*. Förutom kulturmarksskötseln som behandlas i den övergripande nivån finns här även ett kapitel om kultur- och fornlämningar. Slutligen anges även riktlinjer för tillsyn av naturreservatet och för uppföljning av skötseln.

Skötselplanen ska ligga till grund för ett detaljprogram för skötsel av naturmark som ska upprättas var 5:e år. I detaljprogrammet anges vilka åtgärder som ska utföras i naturmarken under femårsperioden. Alla åtgärder ska dokumenteras. Detaljprogrammet bör upprättas efter samråd med brukarna av området. Synpunkter bör därför inhämtas från intresseorganisationer som har verksamheter i området.

Skötselplanen ska också användas som underlag för planering av omgivande mark i anslutning till

naturreservatet. För att upprätthålla och på lång sikt bevara den biologiska mångfalden i Sätmaskogen måste tillses att naturreservatet inte blir isolerat från andra naturområden.

Skötselns inriktning för kulturmark – ädellövskog, halvöppen och öppen mark

Områdenas karaktär

Områdena innehåller ädellövskog eller öppna och halvöppna marker med ädellövträd. De har med relativt lång kontinuitet hävdats intensivt och innehåller mycket höga naturvärden, friluftsvärden och kulturvärden.

Övergripande mål för kulturmarken

Områdena ska hävdas med intensiv skötsel för att bevara och stärka deras höga natur- och kulturvärden. Aktiva insatser prioriteras där natur- och kulturvärden redan finns och där natur- och kulturvärden sammanfaller.

Kulturmarken ska vara en blandning av biotoper med omväxlande öppenhet med ädellövträd och ädellövskog. Den öppna marken ska inte minska i areal. Välutvecklade bryn med ädellövträd och bärande buskar och träd ska bibehållas och återskapas. Brynen ska vara artrika övergångs-, skydds- och födozoner.

Generella riktlinjer

Ädellövskog och halvöppen mark: Variation i täthet ska gynnas. Vissa delar ska vara täta. Glesa delar hålls öppna genom röjning. Ekar och andra ädellövträd som t.ex. ask, lind och lönn ska gynnas. Stora tallar ska stå kvar och gynnas liksom grova aspar. Hasselbuskar gallras. En del hasselbuskar tas bort helt, medan de äldsta buskarna lämnas orörda. Städningsåtgärder som borttagande av döda eller döende träd och död ved får ej vidtagas utan särskilda skäl. De lämnas för att mulna på plats.

Solitära ädellövträd ska friställas. Trädens kronor ska stå fria med minst fem meter. Om igenväxningen

har gått mycket långt bör röjning ske etappvis, för att inte förändringen av ljus- och fuktighetsförhållanden ska blir så dramatisk för träden och dess lavar, mossor och svampar. Föryngring av ekar och andra ädellövträd ska kontinuerligt säkerställas för att uppnå en varierad ålderssammansättning och därmed trygga beståndet av gamla ädellövträd.

Öppen mark: Öppna gräsmarker ska hållas öppna genom slåtter, bete eller slyröjning. Aktivitetsytor slås med slaghack/gräsklippare. Slåtter ska ske i juli/augusti med skärande eller klippande redskap för att gynna slåtterflora. Hävdens ska gå så högt upp emot skogskanten som möjligt för att motverka igenväxning. Höet ska alltid föras bort. Om vegetationen innehåller värdefull flora är det bra om höet får ligga kvar och fröa av sig några dagar.

Vid röjning av den öppna marken tas små granar och sly bort. Solitära ekar friställs (se ovan). Vid täta hasselbestånd gallras buskarna. En del hasselbuskar tas bort helt, medan de äldsta buskarna lämnas orörda. Andra ädellövträd (ask och lönn) gynnas.

Skogsbryn: Lövträdsinblandning, särskilt ädellöv, olikåldrighet, luckighet och ett artrikt buskskikt så att brynen blir flerskiktade och breda, ska eftersträvas.

Vid röjning/gallring av skogsbryn tas små granar och tallar bort. Sly och ung asp som tar överhand i brynet och börjar breda ut sig över den öppna marken tas bort genom:

- gallring i etapper där 30-50% av bestånden tas bort vid varje tillfälle. Däremellan ska krontaket hinna slutas så att nya uppslag förhindras.
- ringbarkning där träden fälls efter ca 3-4 år, i lägen där träden inte kan utgöra en säkerhetsrisk.

Sly och buskar röjs under sommaren för att utarma rotsystemet och minska behovet av röjningsinsatser i framtiden. Hänsyn ska dock tas till häckningssången, varvid röjningsinsatser utföras under senare delen av sommaren.

Under aspen kommer undertryckta sekundära ädellövträd som ska gynnas (t.ex. ask, lind och lönn). Ekar, både gamla och unga, och grova aspar sparas, liksom bärande buskar och träd (slån, rönn, nypon etc).

Skötsel av ädellövskog och halvöppen mark

K 1. MARKEN RUNT SKÄRHOLMENS GÅRD

Beskrivning

Skärholmens gård är en parkmiljö med stora lindar, almar och askar. På gräsmattan framför gården växer fruktträd. Längs grusvägen växer lindar, askar och almar i en allé. Träden i allén är hamlade för länge sedan och bland lavfloran återfinns allélav. I omgivningen omkring gården växer ädellövskog med bredkroniga ekar och fältskiktet är rikt på örter. Skärholmsbäcken rinner genom området, vid kanten av parken mot alstrandskogen, ner till Mälaren. Bäckens är stensatt.

Mål

Kulturellt präglad parkmark med solitära grova ädellövträd, gräsmark och natur- och parkstrand. Dubbelsidig allé. Bäckens bevaras som stensatt och med överskuggande vegetation. I övrigt främjas rekreationsvärdena.

Riktlinjer

De grova ädellövträden som ofta är solitärer i parken, ska kunna utveckla/behålla sina breda kronor och få ljus. Ekar och andra grova ädellövträd som trängs ska friställas. Allén behöver fyllas på med träd i luckor där vissa tagits bort. Lämpliga befintliga föryngringsskott och småträd finns som kan väljas ut och vårdas för att ingå i allén på sikt. Vattenskott på alléträden ska tas bort. Stammarna ska vara solexponerade så att moss- och lavflora kan utvecklas.

Gräset klipps kort i parken. Buskar och brynen mot skogen sköts enligt riktlinjer för bryn.

Bäckens ska inte täckas igen eller vatten avledas. Vegetationen vid bäcken lämnas, även död ved som fallit ned lämnas. Strandlinjen ska skötas som naturstrand/parkstrand och ska inte hårdgöras. I program för upprustning av Skärholmens strandstig föreslås förbättringar av gångstråket vid stranden, så som ökad vattenkontakt genom borttagande av snöbärsbuskage nedanför Skärholmens gård samt nya sittplatser. I övrigt är det önskvärt att rekreationsvärdena främjas i anslutning till gården.

En mer detaljerad trädgårdshistorisk dokumentation bör göras över gården, för mer preciserad skötsel.

K 2. BRYNZONEN MELLAN BERGRYGG OCH ÖPPEN MARK

Beskrivning

Ek- och hassellund som är igenväxta hagmarker. Idag är området ganska tätt och innehåller enstaka

stora ekar och även tallar. Det finns även ett stort inslag av björk. Aspar har tidigare fällts i slutningen. I luckorna efter asparna blir det ljus och uppslag av lövsly kan bli rikligt om hävd med fortsatt röjning inte sker kontinuerligt. Mulle-verksamhet utgår från K2 och bedrivs här och i skogen S4.

I den östra delen (mot bebyggelsen) står en ung lindskog i en blockrik sluttning. Lindskog är mycket ovanligt i länet. Här och var står gamla lindar.

Brynzonen övergår i öppen ängsmark ned mot Skärholmsbäcken. Ängsyterna har slagits med slåtteraggregat de senaste åren, och uppvisar en stor blomsterprakt, främst med vanligt förekommande arter så som skogs- och rödklöver, prästkrag, kråkvicker och kärringtand.

Mål

Ädellövlund med ekskog och hassel, i den östra delen lindskog. Öppna slåtterytor ned mot Skärholmsbäcken.

Riktlinjer

De stora ekarna ska beredas plats för att få ljus och utrymme. Lövsly tas bort för att öppna upp området. Stora aspar och tallar sparas. Låt gamla träd stå kvar som hålträd och döende träd om de inte utgör fara för gångtrafikanter. Bland lövsly som växer upp i luckorna och ungträd efter asparna väljs exemplar av träd ut som får växa sig stora och gynnas. Resten gallras bort.

I lindskogen gynnas lind genom att annan lövsly gallras bort i täta bestånd. Unga lindar sparas. Linden är ett sekundärt ädellövträd som kommer upp under skärmar av t.ex. ek.

Den öppna marken slås med skärande/klippande redskap ca i början av augusti. Innan slåttern påbörjas kontrolleras groddjurens vandring från dammen. Mindre delar av den öppna marken kan klippas kort för aktiviteter.

K 3. ÖSTER OM SÄTRA BADET

Beskrivning

Före detta ekhage som vuxit igen till vackra lundar. I området växlar ljusa, torra områden med mörka, fuktiga och frodiga. Inom området finns flera signalarter och rödlistade arter. Flera missgynnade och sårbara insekter har hittats här. Vissa av dem t.ex. ekbrunbaggen, finns i Sätra, men har inte påträffats t.ex. i nationalstadsparken i Stockholm. Det finns gott om små värdefulla miljöer som hålträd, lågor, död ved, döende träd och bergsbranter. Bergsbranterna som naturligt är mer öppna och med grova ekar har visat sig särskilt intressant vid inventeringar av lavar och mossor. Det finns inslag av aspdungar och trädskiktet

är uppblandat med lind, alm, sälg, björk, alm, tall och gran och ett rikligt buskskikt med hassel.

Området är igenväxande med asp, ek, sälg och enstaka gran. Det varierar mellan att vara tätt med luckor som är ljusare. Variationen mellan öppna och slutna partier är av stor betydelse för den biologiska mångfalden. Likaså förekommer död ved och döende träd. Ett litet välutvecklat alkärr finns i den norra delen av området vid gränsen mot Sättrabadet. Det är vegetationsfritt i mitten och alarna står på socklar.

I den södra kanten av området mot badet, finns ett litet område med gallrad aspskog med riklig förekomst av underviol i markskiktet. Underviol är en signalart och är en ovanlig ädellövskogsart.

Den smala norra delen längs med den öppna marken vid K9 (som är en före detta hagmark) består av gammal gles ekskog med hassel, rönn och hagtorn. Ekskogen fortsätter i rasbranten mot bergryggen.

Mål

Kulturpåverkad mark med en mångfald av biotoper. Variation mellan öppet, slutet, fuktigt torrt, bergsbranter, ljusa hållar och förekomst av småmiljöer som död ved, hålträd m.m.

Riktlinjer

Delar av den täta lunden får fortsätta att vara tät, även om enstaka, trängda bredkroniga ekar ges ökat livsutrymme. Röjning av trivala träd och ungträd kring ekar som är trängda i den lundartade ekskogen ska ske försiktigt. Överlag bibehålls det slutna kronverket. Gallring görs främst av lövsly och gran. Hasselbuskar gallras. Hällpartier hålls öppna. Området med asp och underviol behålls som aspdunge men gallras för att få mer ljus och utrymme för träden att växa sig stora. Alkärrer och områden med riklig förekomst av död ved och döende träd lämnas för fri utveckling.

Åtgärder i detta område ska föregås av en detaljerad plan för att kunna tillgodose olika arters krav och avvåga olika värden/intressen i området.

K 4. MARKEN RUNT SÄTRA GÅRD

Beskrivning

Öster om ridskolan är naturtypen gammal betesmark på bergssluttningar med spridda grövre träd främst ek och tall och ett underskikt av ek och lönn. Fältskiktet består av gräs och örter. Delvis är området fortfarande ganska öppet och har ljus karaktär. De gamla träden är höga och stora men inslaget av död ved är lågt. Inom området ligger Sätra gård och Mjölmarstugan.

Blockbrant med tätt hasselbuskage och ett trädskikt av gammal ek och tall.

Väster om ridskolan växer ädellövskog på brant bergssluttning som vetter mot söder. Detta är gammal betesmark, vilket gamla vidkroniga ekar vittnar om. Här finns även rikligt med gamla ekar med död ved. Träden i bergsslutningen har ringbarkats av hästar. Det dominerande trädskiktet är dock yngre med mycket björk och asp. Ridstigar finns i området, från stallet upp till ridbanan vid vattentornet och ner mot Sättra varv. I blockmarken växer rikligt med hassel.

Mål

Ek, tall och hasselbackar med öppen och ljus karaktär.

Riktlinjer

Hasselbuketter gallras. Stora ekar friställs. Stora träd skyddas från att ringbarkas av hästar. Öster om ridskolan gallras mycket björk och aspsly bort. Spara hassel.

K 5. KULTURMARK NORR OM SÄTRA VARV

Beskrivning

Sättra varvsområdet är starkt kulturpräglad efter tiden med varv och jordbruk. I området finns gamla hagmarker och en rik förekomst av gamla vidkroniga ekar. Vissa delar är mer slutna med ädellövskog, lundmiljöer, eller blandskog med grova barrträd. Buskskiktet är rikligt med bland annat slån, hagtorn, nyponros, skogstry och hassel. Tidigare var området mer öppet, där det idag är ädellövskog. Eftersom området brukades betade djuren troligen både i hagmarker och på skogen vilket gjorde den mer öppen. Man har även bedrivit skogsbruk.

Väster om båtklubbhuset finns flera vidkroniga solexponerade och ihåliga ekar och gamla tallar i en gallrad hagmark. Man har vid inventeringar (Ekologigruppen, 1998) funnit ett flertal tecken på de höga värdena i området, t.ex. rödlistade arter av knappnålslavar. Andra fynd är skeppsvarvsfluga och andra rödlistade vedinsekter, knutna till ek. Den sydsluttande torrbacken direkt väster om båtupplägningsplatsen, har en typisk torrängsflora, vilket är en ovanlig naturtyp för kommunen. Större delar av området betas sedan några år tillbaka av får. Naturvårdsgallringar har gjorts i delar av hagmarken för att återskapa en mer öppen hagmark. Restaureringsarbetet sker etappvis under flera år.

Lämningar från varvstiden finns överallt i området t.ex. som rester av varvsbyggnaden, bostäder och hus och spår av gamla vägar. På gamla grova tallar vid stranden syns än idag märken efter tvättlinorna vid tvättstugan.

I områdets nordöstra del (vid nordspetsen av Varpaängen) finns ett område med grova aspar och en delvis påverkad bäckravin kantad med al. Grova aspar är viktiga för fågelliv och insekter.

De centrala och norra delarna består av blandskog och barrskog. Här vi finner ett flertal riktigt grova barrträd, främst tallar.

Mål

Ett område som varierar i öppenhet. Vissa delar ska vara öppna eller halvöppna hagmarker med ädellövträd genom bete eller slåtter. Ett rikt buskskikt för fågellivet behålls i brynzoner. Grova aspar ska sparas. Grova tallar som finns i området ska behållas.

Stranden ska vara naturstrand med inslag av öppna partier som minner om varvstiden

Riktlinjer

Fortsatt restaureringsarbete. Halvöppna marker som torrbackar och gläntor hålls öppna med bete eller slåtter. I torrbacken väster om båtupplägningsplatsen kan ytterligare del av buskarna röjas bort. Lämna dock kvar mindre grupper av buskar för fågellivet. Buskarna lämnas även kvar i området vid grusvägen väster om varpaängen. Bredkroniga ekar friställs. De grova asparna i områdets nordvästra del sparas. Åtgärder i detta område ska föregås av en detaljerad genomgång för att kunna tillgodose olika arters krav och avväga olika värden/intressen i området.

I f d hagmarken norr om båtklubbhuset, där gallringen varit kraftig, kommer det att behövas underhåll i form av fortsatt gallring och slåtter för att inte sly skall slå upp. Bevara visst buskskikt. I övrigt tas skärp tas bort i området.

Stranden sköts som naturstrand (se riktlinjer i avsnittet Mälarstrand), med öppna parter som minner om varvstiden. Inom ramen för projekt Skärholmens strandstig anläggs en ny grillplats vid stranden, vidare föreslås att den gamla bryggan ska ersättas av en ny, för att öka rekreationsvärdena i området. Strandpartier görs med tillgängligt genom att anlägga parkeringsplatser för funktionshindrade vid varvet.

Övrig barrskog och blandskog lämnas för fri utveckling.

K 6.

Beskrivning

Ädellövskog utmed bergskanten med omväxlande tät och öppen karaktär. Inom området finns ett fåtal är riktigt stora ekar i en tät blandlövs- och mulmträd med många arter knutna till sig.

Mål

Variationsrik ädellövskog utmed bergskanten.

Brynen mot ädellövskogen ska vara artrika övergångszoner till ädellövskog.

Riktlinjer

Gallring i den tätare delen av ädellövskogen görs för att gynna ett större inslag av ädellövträd som ek, ask, alm, lönn och hassel. Små granar tas bort. Stora tallar lämnas. Lövsly av triviallövsly som asp och björk får ej ta överhand i ädellövskogen, men enstaka exemplar lämnas för att få växa till sig till stora träd. Stora grova aspar tas generellt aldrig bort. Sekundära ädellövträd som t.ex. ask, lind och lönn lämnas kvar. Hasselbuketter gallras. Stora träd bereds utrymme.

Den glesa ädellövskogen i nordost gallras hårdare för en större öppenhet och mer ljus. Grova träd friställs. Hasselbuketter gallras. Brynen mellan öppen mark och ädellövskog ska vara flerskiktade med buskar och lövsly och sköts enligt generella riktlinjer för skogsbyn.

K 7.

Beskrivning

Varierande halvöppen mark, ädellövskog och blandskog. Stranden väster om Sättra varv är en naturlig moränstrand med blandövskog med inslag av ädla lövsly. Längs med båtupplägningsplatsen sträcker sig en smal bård av gamla ekar i ung lövsly med triviallövsly och hassel. En mycket stor ek står längst söderut i området.

Norr om den öppna marken vid Ekelund (K12) finns en före detta betesbacke som uppe på höjdpartiet är relativt solöppen. Flera gamla ekar och tallar står spridda över kullen. Vegetationen är lundartad med gammal ekdominerad skog med buskar av hassel, sälk och lind. Den östra och norra delen består av uppvuxen, tät blandad ädellövskog med ek och lind. Här finns flera mycket grova träd. En ensidig ekallé löper längs vägen vid den öppna marken (K12) med fem ekar.

I övrig består området av ädellövskog/blandskog med olika ädellövträd som ask lönn och ek och andra lövsly som asp, björk och hasselbuskar. Enstaka stora tallar och ekar finns i området. Skogen är relativt ung.

Vid stranden finns resterna av Arboga kök. Ädellövskog/blandskog med oxel, ek, lönn, alm och björk, tall, gran och asp. En gammal ask som står längs strandpromenaden har tidigare varit hamlad.

Mål

Öppna och halvöppna marker ska hållas öppna. Aspdungen med äldre aspar behålls.

Betesbackens höjdparter med grova ekar hålls halvöppen medan lundmiljön i den norra delen ska bibehållas tät. Ädellövbården längs båtupplägningsplatsen ska bibehållas med ekar som får gott om plats. Blandskogen med ädellöv ska utvecklas mot en blandad ädellövskog. Stranden ska vara naturstrand med siktluckor enligt anvisningar under rubrik *Mälarstranden*.

Riktlinjer

I ekbården vid båtupplägningsplatsen hålls ekarna friställda från unga lövsly som växer upp i kron-taket så att de trängs. Hasselbuketter gallras. Små granar tas bort.

Halvöppna marken på höjden hålls öppen med slåtter och röjning. En detaljerad skötselplan tas fram innan åtgärd. Ekarna i den ensidiga allén friställs. Vattenskott tas bort.

En trädgårdshistorisk dokumentation bör göras för Arboga kök.

Skötsel av öppen mark

K 8. ÖPPEN MARK VID SKÄRHOLMENS GÅRDSVÄG

Beskrivning

Fuktig öppen mark med björkar och ett dike. I diket växer vass, al, björk och videbuskar.

Mål

Öppen mark med videbuskar och delar som gles björkäng.

Riktlinjer

Den öppna marken hålls öppen genom röjning av sly. De öppna luckorna kan slås med skärande eller klippande redskap. Björkarna gallras. I diket röjs delar av växtligheten bort för att öka vattenflödet, enligt detaljerad skötselplan. Mindre partier lämnas med växtlighet av vide och al för att få delar som är beskuggade och för fågellivet. Ta bort grenar och annat avfall som ligger i diket och som hindrar vattenflödet. Enstaka döda grenar kan dock lämnas kvar i solexponerade lägen. För dammen och närliggande bäcksträcka finns detaljerad skötselplan framtagen. Mindre del av den öppna marken längst öster ut föreslås bli hundrastområde.

K 9. ÖPPEN MARK ÖSTER OM SÄTRABADET

Beskrivning

Öppen mark som tidigare varit odlad.

Mål

Öppen mark.

Riktlinjer

Lövslyn som håller på att tränga in över den öppna marken röjs bort. Gräset slås med skärande eller klippande redskap. Ytan norr om dikesmarkeringarna föreslås som hundrastområde.

K 10. ÖPPEN MARK UPPE PÅ SÄTRABERG

Beskrivning

Gräsmark med en fin bård av vidkroniga ekar längs bergroten i nordväst. Ytan har använts bland annat för valborgsmässofirande. Mellan gräsmarken och ridbanan finns en dunge med asp och sälgbuketter.

Mål

Öppen gräsmark. Bård med vidkroniga ekar. Dunge med blandade lövträd och buskar mellan ridbanan och gräsmarken.

Riktlinjer

Gräsmarken hålls öppen. Ekarna i bården vid bergroten hålls friställda. Dungen med asp och sälg gallras försiktigt och ska ha både lövträd och buskar.

K 11. HALVÖPPEN MARK VÄSTER OM SÄTRAVARSVÄGEN / PLATS FÖR NY RIDSTALLANLÄGGNING

Beskrivning

Den halvöppna gläntan väster om vägen ner till varvet var tidigare åkermark, men har varit under igenväxning av lövsly, främst asp, sedan jordbruket lades ned. Intill vägen finns en aspdunge med lite äldre aspar som har gallrats etappvis de senaste åren, för att åter öppna upp marken. En stor ek står längre in i området är trängd. En ny ridstallsanläggning planeras inom området.

Mål

Ridstallsanläggning med omgivande halvöppen kulturmark.

Riktlinjer

Vid anläggning av ridverksamhet ska stor naturhänsyn tas. Ekmiljöerna vid den f d åkermarken värnas särskilt. Likaså bör dagvatten tas om hand. Anläggningen bör anpassas till sitt läge i reservatet och vara

öppen och tillgänglig för besökarna. Ekmiljöerna sköts kontinuerligt genom att friställa kronorna från uppväxande sly. Hästbete för naturvårdstjänst är önskvärt.

K 12. ÖPPEN MARK VID EKEKUND, ÖSTER OM SÄTRAVARSVÄGEN.

Beskrivning

Vid sidan av vägen finns en gräsyta som klipps regelbundet idag och används som träningsområde för Stockholms kennelklubb. Hagtorn växer i brynet och en bit ut över gräsmattan.

Mål

Öppen mark. Träningsområde för kennelklubben.

Riktlinjer

Den öppna marken slås med slaghack eller skärande/klippande redskap. Hagtorn lämnas.

K 13. ÖSTRA VARPAÄNGEN

Beskrivning

Öppen gräsmark som tidigare har brukats som slåtter- och odlingsmark. Östra delen av Varpaängen är idag utan hävd. Ett dike med rinnande vatten löper genom gräsmarken. Diket är bevuxet med videbuskar och al. Vattnet rinner vidare i en bäck genom ett alkärr i gränsen mellan område K5 och S8 ner till Mälaren. Rinnande vatten är av stor betydelse för biologisk mångfald både som naturtyp och med betydelse för omgivande naturtyper. I kanterna på den öppna marken som vetter mot ädellövskog har lövsly med framför allt asp vuxit in på den öppna marken.

Mål

Öppen gräsmark med rinnande vatten i dike. Norra delen av gräsmarken hävdas genom slåtter eller bete. Sydöstra delen av fältet föreslås bli hundrastområde. Brynen mot ädellövskogen ska vara artrika övergångszoner till ädellövskog.

Riktlinjer

Norra delen av gräsmarken slås med skärande eller klippande redskap alternativt betas. Sydöstra delen av ången som föreslås bli hundrastområde slås med slaghack. Hög vegetation sparas i utkanterna som en naturlig avgränsning. Brynen mot den öppna marken ska skötas enligt generella riktlinjer för skogsbryn. Där parkvägen från entrén vid Bredängs camping når den öppna marken hålls vegetationen gles för att uppnå utsikt över det öppna landskapet.

I diket röjs delar av träd och buskbestånd för att öka vattenflödet. Røjningen ska göras under sommaren, efter häckningssäsong. Del av diket lämnas med växtlighet av vide och al för att bevara beskuggade miljöer och för fågellivet. Ta bort grenar och annat avfall som ligger i diket och som hindrar vattenflödet. Enstaka döda grenar kan dock lämnas kvar i solexponerade lägen.

Skötselns inriktning för skog

Områdenas karaktär

Blandskog, lövskog, triviallövskog, hållmarker, barrskog och fuktlövskog. Ett stort inslag av ädla lövträd finns i samtliga naturtyper. Stora delar av skogen har tidigare varit skogsbetat och ett lättare skogsbruk med plockhuggning har bedrivits. Området finns med gamla granar och tallar. Naturvärden och värden för friluftsliv är höga.

Övergripande mål för skog

En mosaik av skogsmiljöer som brukas för naturvård med försiktig røjning och gallring. Skogen ska skötas så att de biologiska värdena bevaras och utvecklas. Det ska finnas en rik förekomst av grova träd, död ved, döende träd, hålträd, torrakor och småmiljöer.

Generella riktlinjer

Skogsskötsel ska göras i naturvårdande syfte. Røjning och gallring kan ske i täta partier. Gläntor i skogen hålls öppna med røjning och eventuellt slätter. Plockhuggning för förnygring och öppenhet och för framkomlighet görs vid behov. Inga övriga städåtgärder får vidtas. Impediment, våtmarker, rasbranter och liknande lämnas alltid för fri utveckling. Stora transporter av virke ska helst ske på tjälad mark. Alla markskador ska lagas.

Hållmarkstallskogen lämnas för fri utveckling. Inga städåtgärder i form av borttagande av döda grenar och stammar på träd och mark får vidtagas. När träd faller över större stigar eller parkvägar får de sågas upp och läggas ut sidan. Ris tas bort. Vid större stormfällningar får del av virket föras bort.

Brynzoner sköts genom att gallra och skapa flerskiktade bryn med ädellövträd, barrträd och buskskikt. Sly och buskar röjs under sommaren för att utarma rotsystemet och minska behovet av røjningsinsatser i framtiden.

Stora grova tallar och granar är värdefulla miljöer och äldre barrskog är bristmiljöer i Stockholmstrakten. Därför tas de generellt inte bort. Förnygring i

blandskog och barrskog måste ombesörjas genom att aktivt gynna barrträden med gallring av omgivande lövträd.

Skötsel av skogsområden

S 1. SYDVÄST OM SKÄRHOLMENS GÅRD

Beskrivning

Blandskog med stor andel ädellövsträd, så som ek, ask, lind. En del av träden är grova bland annat träd som ek och gran. Centralt i området har tidigare funnits en gård vid namn Tusculum. Idag återstår rester av trädgården i form av gläntor med fruktträd, örter och buskar. I närheten står ett bestånd med bok. Ned mot vattnet ligger en husgrund, som troligen är grunden till en fabrik för koltrådslampor som började uppföras runt 1910-talet. Idag växer träd in i grunden.

Längs stranden, som är naturstrand, finns knäckeplil och fuktiga partier med al och hägg. Strandalskogen har högt botaniskt värde. Skärholmens strandstig löper utmed Mälaren med en avstickare mot en välbesökt udde.

Mål

Blandskog med stor variation av trädslag. Öppna gläntor och tydliggörande av den gamla trädgården från Tusculum. Bevarad strandskog.

Riktlinjer

Gallring av sly och mindre träd kontinuerligt för att bevara variationen av trädslag inom området. Grunden röjs från träd. Røjning av sly och ev. slätter vid gläntor och f d trädgård. En trädgårdshistorisk dokumentation samt en mer detaljerad skötselplan tas fram före åtgärd kring områdets centrala delar.

Strandskogen lämnas utan åtgärder. En grillplats anläggs på udden vid Mälaren inom projekt Skärholmens strandstig.

S 2. NORRBRANTEN SÖDER OM SKÄRHOLMENS GÅRDSVÄG

Beskrivning

Blockrik blandskog med bl a björk, tall, asp, ek, rönn och hassel i norrsluttning. Skogen fungerar som en buffert mot vägen.

Mål

Blandskog

Riktlinjer

Fri utveckling. Inga åtgärder, utöver siktrøjning längs vägen.

S 3. SKOGSPARTI MELLAN SÄTRA BAD OCH SKÄRHOLMENS GÅRD

Beskrivning

Bergrygg med främst hållmarkstallskog och blandskog. Bergryggen sluttar relativt brant mot dalgångarna i norr och söder. Nere vid stranden vid Skärholmens gård finns ett fuktigt område med klibbalstrandskog. Den är relativt opåverkad och innehåller lågor och torrträd. En enorm ask växer i kanten av området med grenarna hängande över strandpromenaden.

Skogens västra delar består till stor del av ungskog med asp och hassel. Det förekommer även stora granar, hassel och ek. Skogen i den nordöstra delen är gammal skog på högproduktiv skogsmark. På hållmarken finns gammal tallskog med lågor och torrträd. Hållmarkstallskogen är gles med mycket ljung. Det finns även ett rikligt inslag av ädellöv i skogen, särskilt vid stranden. Uppe på hållmarken finns en fornborg. I övrigt är skogen blandskog med förekomst av lågor och grov gran. Stranden är naturstrand.

Mål

Alstrandskog och äldre barrskogskog med inslag av ädellöv. Naturstrand. Framkomliga gångvägar.

Riktlinjer

Fri utveckling. Skötsel utmed gångvägar och motionsspår enligt *Anordningar för friluftslivet*. Strandpromenaden sköts enligt *riktlinjer för Mälarstrand/friluftsliv*.

S 4. SKOGSRYGGEN MELLAN SKÄRHOLMSDALEN OCH SÄTRAÅN

Beskrivning

Hållmarkstallskog och blandskog. Sydsidan av berget består av blockmarker. I svackan mellan hållmarkerna väster ut finns ett relativt orört kärr.

Mål

Hållmarkstallskog med små våtmarker och surdrog. Blandskog.

Riktlinjer

Fri utveckling.

S 5. SKOGSHÖJDerna MELLAN SÄTRA OCH VARVSOMRÅDET

Beskrivning

Hållmark med mycket torrakor. På höjderna är hållmarken bar. På hållmarken finns tall, rönn, blåbär,

ljung. Ganska torrt dock med fuktiga svackor. Längre ned finns ett jordlager. Där är också markskiktet örtrikt. Små dungar med ung lövskog, främst asp finns i hållmarkstallskogen.

I norra delen finns ett parti med gammal relativt storvuxen granskog med god bonitet, uppvuxen granskog på rika marker är mycket ovanliga i dagens skogar. Gammal granskog med torrträd och inslag av ek. Granarna är till viss del trängda. I övrigt är skogen i sluttningen från hållmarken relativt gammal blåbärsgranskog, samt yngre löv- och blandskog på före detta hävdad mark. I de lägre partierna vid stranden finns en sumpalskog med ung al och sälg.

Stranden är till största delen naturstrand. En sträcka är anlagd parkstrand med gräs och planterade träd.

Mål

Granskog och hållmarkstallskog. Naturstrand.

Riktlinjer

I området med gamla granar tas sly tas bort runt granarna. Hållmarken lämnas för fri utveckling. Stranden sköts enligt *riktlinjer* för Mälarstrand.

S 6. HÅLLMARKSPARTI SÖDER OM BREDÄNGS CAMPING

Beskrivning

Relativt orörd karaktär med hållmarkstallskog med stort inslag av lågor och torrträd, hålträd. Trolig häckning av spillkråka (rödlistad). Dock saknas riktigt gamla och grova träd.

Mål

Hållmarkstallskog.

Riktlinjer

Fri utveckling. Vegetation utmed gångvägar och motionsspår sköts enligt *Anordningar för friluftsliv*.

S 7. SKOGSMARKERNA NORR OM VARVSOMRÅDET

Beskrivning

Området är mycket heterogent och kuperat. Höjderna består av hållmarker med hållmarkstallskog. I lägre partier där jordtacket blir rikare övergår vegetationen i blandskog eller lövskog. Stranden är naturstrand (stenstrand och moränstrand) förutom vid båtbyggarna. Ofta står gamla grova tallar i strandkanten och i fuktiga remsor växer al. Vid stranden nedanför Lyran finns Bellmans stenar. Omkring Lyran växer ett bestånd med artrik gammal ädellövskog.

Söder om strandpromenaden mellan Mälarhöjdsbadet och Bellmans stenar finns en björkbacke på gräs och örter i en brant sluttning.

Höjderna med hållmarkstallskog runt campingen är förmodligen populära utsiktspunkter. Hällarna är slitna, särskilt mosstäcket.

Mål

Hållmarkstallskog och blandskog. Björkbacke.

Riktlinjer

Hållmarkerna lämnas för fri utveckling. Björkbacken gallras. De artrika ädellövsskogspartierna vid Lyran bevaras genom slyröjning och försiktig gallring. Strandpromenaden sköts enligt anvisningar för Mälarstrand. Övriga gångvägar sköts enligt *Anordningar för friluftslivet*.

Skötselns inriktning för vatten och stränder

Områdenas karaktär

Mälarens strand samt de större vattendragen i Sät-raskogen, som har sitt utlopp i Mälaren.

Vatten- och strandområdena har mycket höga naturvärden. Friluftsvärdena är höga då vattenkontakt och närhet till vatten är av stort värde för såväl rekreation och bad. Även kulturvärdena är höga eftersom både stranden och vattendragen bär kulturhistoriska spår.

Övergripande mål för vatten och stränder

En obruten strandlinje längs Mälaren med naturstrand och parkstrand som innehåller höga naturvärden och utgör en spridningsväg för växter och djur. Stranden ska vara tillgänglig för friluftslivet.

Vattendrag ska bevaras och restaureras. De är värdefulla för Sät-raskogen, som livsmiljöer, spridningsvägar, refuger och som näringsfällor.

Generella riktlinjer

Stranden bevaras i första hand som naturstrand med intensiv skötsel eller fri utveckling.

För att bevara ett attraktivt promenadstråk längs vattnet bör siktluckor finnas vid lämpliga platser utifrån topografi och naturhänsyn. En detaljerad skötselplan för strandvegetationen tas fram.

Vegetationen längs vattendragen lämnas generellt utan skötsel. De mer triviala delarna sköts så att en

variation av lokal miljöer skapas med omväxlande skuggiga och solbelysta partier. Däremot kan vissa åtgärder göras för att öka vattenflödet. För dammarna i Skärholmsdalen och vid Sät-raån finns detaljerade skötselplaner.

Återskapande av vattenmiljöer och vattendrag kan göras där det är lämpligt ur naturhänsyn.

Skötsel av vattenområden

V I. MÄLARSTRAND

Beskrivning

Sät-raskogens stränder längs Mälaren är viktiga för spridning av växter och djur. Vissa delar innehåller fuktiga partier och våtmarker. Långa sträckor är naturstrand som har stora biologiska kvaliteter. Sät-rastranden är den längsta sammanhängande naturstranden i Stockholms stad. Stränderna i Sät-ra är ekologiskt särskilt känsliga stränder (Stadsbyggnadskontoret, 1995). De har höga naturvärden och är värdefulla för friluftslivet.

I den norra delen är naturstranden relativt brant stenstrand med åldersblandad gallrad lövskog längs stranden. Stora flyttblock ligger nära stranden nedanför Lyran. Området har kulturhistoriska värden då det sedan lång tid förknippats med Bellman - Bellmans stenar.

Naturstranden fortsätter söderut som brant moränstrand med gamla grova tallöverståndare och grova aspar. Mellan strandstigen och vattnet står enstaka grova tallar. Vid Mälarhöjdsbadet och Sät-rabadet är stranden parkartad. Även en sträcka av stranden norr om Sät-rabadet har en parklik karaktär med planterade växter och gräs. Vid Sät-ra varv är stranden hårdgjord med grus och bryggor.

Mellan Sät-ra varv och Sät-rabadet är naturlig moränstrand med lövskog med spridda gamla ädellövträd och blandlövskog med stor inslag ädla lövträd. Här och var står gamla grova träd av tall och ek. Ett strandavsnitt utgörs av isslipade hållar. Strax norr om Sät-rabadet finns ung alstrandskog.

Även söder om Sät-rabadet finns ett parti med relativt opåverkad klibbalstrandskog med lågor och torrträd. Vid Skärholmens gård är naturstranden bruten av båtbyggor och påverkad strand. I strandområdena runt Skärholmens gård finns flera mindre och större partier med sumpskog. Dels som en bård av gamla alar längs stranden med gamla ekar och askar stående i kanterna. Dels en sammanhållen välutvecklad alstrandskog med gamla träd med stora förutsättningar att med tiden bli en mycket värdefull miljö för många hotade arter.

Naturstranden fortsätter mot Johannesdal med uppvuxen blandskog med inslag av mycket grova granar.

Mål

Naturstrand och parkstrand. Arealen naturlig vegetation ska inte minska. Ekologiskt särskilt känsliga stränder undantags från anläggningar, utöver de åtgärder som föreslås i Program för Skärholmens strandstig.

Riktlinjer

Strandlinjen ska behållas intakt som naturstrand och tillgänglig för framkomlighet för friluftslivet.

Ekologiskt särskilt känsliga naturstränder vårdas så att de naturliga ekosystemen utvecklas och gynnas. Vissa partier som innehåller fuktlövskog lämnas för fri utveckling. En skyddszon behövs i direkt anslutning till vattnet för att minska tillförseln av närsalter till vattnet och på så sätt öka vattenområdets motståndskraft mot förändringar.

Utmed strandpromenaden får dock finnas siktluckor i vegetationen för utblickar mot Mälaren, där topografi och naturhänsyn får vara vägledande. Siktluckorna ska markeras i detaljerad skötselplan. Vegetationen invid vattnet, mellan siktluckorna lämnas utan skötsel.

Den naturliga vegetationen öster om strandpromenaden bibehålls och vårdas genom att bevara och friställa grova träd. Gallring i täta slybestånd utmed vägen görs för att skapa uppvuxen skog och en säkrare gångväg.

Riktlinjer för skötsel av vegetationen längs stranden finns även i delområdena som ligger i anslutning till stranden.

I program för upprustning av Skärholmens strandstig finns bland annat förslag på en nya grillplatser, ev. ny brygga, sittplatser samt punktinsatser med strandskoning där vattnet urholkar stranden.

V 2. SKÄRHOLMSBÄCKEN

Beskrivning

Skärholmsbäcken rinner från Skärholmsdalens övre del och ut i Mälaren. Flödet är lågt men kontinuerligt även över sommarmånaderna. Miljön kring bäcken är fuktig och till stora delar skuggig, då den kantas av sälgbuskage och uppväxande lövsly. Vassen breder likaså ut sig längs dikeskanten. Sträckan från kurvan på Skärholmens gårdsväg ned mot dammen hålls öppen från sly och vass. En naturtrogen damm har anlagts i anslutning till diket strax ovan det övre koloniområdet. Bäcken är kulverterad genom koloniområdet och fortsätter i en meandrande slinga ned till Skärholmens gård där den övergår i en stenlagd ränna. Den har sitt utlopp i en våtmark vid Mälarstranden.

Mål

Vattendrag som Skärholmsbäcken är värdefulla miljöer i Skärholmen. Vattendragets och dammens kvaliteter ska bevaras eller stärkas.

Riktlinjer

Bäckens vegetation görs mer varierad genom försiktig gallring. Död ved lämnas kvar. Åtgärder som ger ett ökat vattenflöde planeras i samband med bostadsbyggande i Skärholmen. För dammen och bäcksträckan intill finns en detaljerad skötselplan framtagen.

V 3. SÄTRAÅN

Beskrivning

Sätraån har ett meandrande förlopp som är av länsintresse och har höga naturvetenskapliga och pedagogiska kvaliteter. Den bedöms vara av naturvärde klass 3, vilket motsvarar höga naturvärden av regionalt skyddsvärde. Sätraån uppvisar en drygt kilometer lång och upp till sex meter djup, vackert utbildad, meandrande bäckravin. Den är bevuxen med en frodig trädvegetation (ca 60-70 år) av al ek, lönn och en markvegetation med signalarter som vätteros (Stockholms stad, 1992) och lundelm. Inga riktigt gamla träd finns och ej heller något stort inslag av död ved. Den är typisk och välutbildad och en av få meandrande bäckar i länet. (Ekologigruppen, 1998).

Den östra delen av vattendraget är utdikad och utan meanderslingor och har ingen ravinmiljö. Här finns istället en bård av ung alskog.

Det vatten som finns i Sätraåns avrinningsområde är till stor del kulverterat och dränerat, vilket gör att vattenföringen och vattenflödet är betydligt lägre i ån än det tidigare varit. En mindre del av det kulverterade dagvattnet har återförts till Sätraån i samband med anläggning av en damm i åns övre del 2003.

Mål

Meandrande bäckravin med kontinuerligt vattenflöde och frodig vegetation.

Riktlinjer

Vegetationen längs med ravinen lämnas kvar. Gallring i aspbården utmed gångvägen görs dock kontinuerligt. Åtgärder för att öka vattenflödet ytterligare är positivt. Kontroll av föroreningshalter måste dock först vara klara. Särskild skötselplan är framtagen för dammanläggningen. Spång vid utloppet och minskad kulvertering utförs i projekt Skärholmens strandstig.

V 4. LYRANBÄCKEN

Beskrivning

En liten bäck rinner genom en trång sprickdal och ut i Mälaren. Miljön är skuggig och fuktig. Omgivningen består av barrdominerad blandskog av grästyp.

Mål

Vattendrag är värdefulla miljöer i Sättra. Deras kvaliteter ska bevaras eller stärkas.

Riktlinjer

Bäckens vegetation behålls. Död ved lämnas kvar. Åtgärder som ger ett ökat vattenflöde är positivt. Exempel på åtgärder finns framtaget i Skärholmens vattenmiljöer (Ekologigruppen, 1997).

Skötselns inriktning för aktivitetsytor

Y1, Y2, Y3, Y4

Områdenas karaktär

Gräsmattor som klipps. Högt rekreationsvärde. Naturvärdet är lågt, men områdena fungerar för spridning m.m. Dessa områden ligger vid parkeringsplatsen vid Mälarhöjdens strandbad, delar av Varpaängen vid Sättra varv, vid Bredängs camping och vid Alsätravägen.

Övergripande mål för aktivitetsytor

Gräsplaner för aktiviteter som t.ex. boll, lek m.m.

Generella riktlinjer

Gräsmattor som hålls öppna och kortklippta med slaghack/gräsklippare.

Skötselns inriktning för aktivitetsanläggningar

Områdenas karaktär

Områden för verksamheter som bad, minigolf, koloniområden, ridanläggningar och uppläggningsplatser. Värden för rekreation i första hand.

Övergripande mål för aktivitetsanläggningar

Anläggningar inom reservatet med aktiviteter som

främjar och utvecklar friluftsliv och rekreation. Anläggningarna ska smälta väl in i områdets karaktär och de ska inte hindra eller försvåra möjligheten för besökare att passera genom området.

Generella riktlinjer

Framkomligheten och tillgängligheten i området ska inte hindras. Öka och skydda vegetationen för att rama in områdena.

Skötsel av aktivitetsanläggningar

A 1, A 2. PARKERING OCH KOLONIOMRÅDEN

Beskrivning

Två koloniområden med trädgårdsodlingar. Parkering till Skärholmens gård och kolonier.

Mål

Parkering och koloniområden.

Riktlinjer

Skötseln av kolonilotterna får anpassas till avtal och föreskrifter (t.ex. förbjudet att använda kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel). En gemensam kompostanläggning för trädgårdskompost från skötseln av lotterna anläggs. Parkeringen hålls städad och planteringarna sköts enligt parkstandard.

A 3, A 5. SÄTRABADET OCH MÄLARHÖJDSBADET

Beskrivning

Sätrabadet och Mälarhöjdsbadet är två större allmänna bad inom området.

Mål

Badplatser.

Riktlinjer

Fortsatt skötsel som badplatser.

A 4. SÄTRA RIDHUS, RIDBANA PÅ PLATÅN

Beskrivning

Ridbana omgiven av naturmark.

Mål

Ridbana

Riktlinjer

Ridbanan sköts enligt praxis och området runt banan hålls städad.

A 6. SÄTRA VARV

Beskrivning

Båtuppläggningsplatsen vid Sättra varv består av en grusad plan med enstaka buskar.

Mål

Anläggningen är en av de båtuppläggningsplatser som idrottsförvaltningen anser vara ovärderlig och måste bevaras. Inte minst för de mer centralt belägna båtklubbar som måste omlokaliseras vid markanvisningar till byggherrar. Området ska passa in i natur- och kulturmiljön. Stranden ska hållas tillgänglig för allmänheten.

Riktlinjer

Båtuppläggningsplatsen vid Sättra varv ska hållas i skick genom återkommande städåtgärder. Inga träd och buskar får tas ned, annat än av säkerhetsskäl. Stranden hålls framkomlig och tillgänglig för att promenera genom området.

Skötselns inriktning för utvecklingsområden

Områdenas karaktär

Områden som tidigare varit naturmark men idag är grusade skräpiga ytor och upplagsplatser.

Övergripande mål för utvecklingsområden

Områdena ska integreras i omgivande natur genom att förändras och utvecklas så att de stärker naturreservatet.

Generella riktlinjer

Återställning av mark till naturmark eller anläggning för friluftslivet.

Skötsel av utvecklingsområden

UI.

Beskrivning

Mellanlager för skötsel av Skärholmens stadsdel med träd och buskar som flisas, jord, sand samt redskap och material till stadsdelens parker, såsom bryggor, urnor etc.

Mål

Om byggnation av ny ridanläggning sker vid Sättra varvsvägen ska detta kompenseras genom

att återställa mellanlagret till naturmark. Ytorna ska kompenseras med annan yta utanför föreslaget naturreservat.

Riktlinjer

Marken återställs till naturmark. Träd och buskar av samma slag som växer i omgivande natur planteras.

U 2.

Beskrivning

Ruderatmark som delvis är grusad. På ruderatmarken växer den rödlistade arten odört.

Mål

Gräsmark. Odört bevaras.

Riktlinjer

Grusade ytor tas bort och besås med gräs. Gräsmarken slås sedan regelbundet med omgivande gräsmark.

Skötsel av anordningar för friluftslivet

Tillgänglighet och anläggningar

Beskrivning

Hela området är tillgängligt för allmänheten, men är bitvis svårframkomligt för rullstolsburna och rörelsehindrade då det är mycket kuperat. Fyra tunnelbanestationer finns längs området, Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg.

För bilburna finns möjligheter att parkera vid Sättrabadet och vid Mälarhöjdsbadet. Flera mindre parkeringar finns i anslutning till anläggningarna (ridskolan, café Lyran, m.m.). Cykel-, bil- och gångvägar leder in i området.

Toaletter är öppna sommartid vid Sättrabadet och Mälarhöjdsbadet. Annars finns det bara i anslutning till caféerna. Bänkar med bord finns vid baden och vid Sättra varv.

Under 90-talet tillgängliggjordes gångstigen mellan Sättra strandbad och Skärholmens gård. I program för upprustning av Skärholmens strandstig föreslås att ytterligare stråk ska tillgängliggöras t ex vid Sättra varv.

Mål

Lättillgängligt område med enkla anläggningar för friluftslivet.

Riktlinjer

Angöringsväg och belyst gångväg måste finnas till platsen för den nya ridanläggningen. Vägar, stigar och parkeringsmöjligheter för området i övrigt finns i tillräcklig utsträckning. Tillgänglighetsåtgärder såsom nya sittplatser utmed gångvägar utförs enligt Program för Skärholmens strandstig.

Stigar, vägar och motionsspår

Beskrivning

I hela området finns ett nät av stigar. Längs med stranden löper en strandpromenad.

Det finns två elljusspår, Skärholmens motionsspår i den södra delen. I den norra delen av skogen, Sättra motionsspår. Från stallet utgår ridstigar ner mot Sättra varv och i skogsområdet runt ridbanan. Vid ett parti av strandpromenaden i norra delen finns ett kraftigt stålräcke längs med stigen. Den del av Skärholmens gårdsväg som är avsedd för gång- och cykeltrafik är mycket bred. På bergsknallarna runt campingplatsen är vegetationen sliten där människor tar sig upp till utsiktspunkter.

Mål

Smala stigar för friluftsliv och markerade ridstigar.

Riktlinjer

Anlagda gång- och cykelstråk underhålls kontinuerligt och hålls framkomliga. Vid anlagda stigar (alltså ej vid alla stigar som uppkommit spontant) kan vegetationen röjas eller gallras ur säkerhetssynpunkt t ex vid röta eller stora slyuppslag. Vid strandpromenaden görs röjning och gallring i siktluckor enligt detaljerad skötselplan, se V1 Mälarstrand.

Vid gallring eller röjning samlas riset ihop och tas bort. Några få rishögar kan lämnas avskilt från gångvägar. Stammar kan kapas men lämnas kvar i skogen att förmultna.

Vid större gallringar enligt skötselplan, eller större stormar /utbrott av trädsjukdomar såsom almsjukan får träd tas bort från området.

Åtgärder som föreslås för stråken är att stålräcket som löper utmed vissa partier tas bort, ridstigar markeras samt att smala naturlika stigar anläggs till några av utsiktspunkterna runt campingen för att minska slitaget på hållmarkerna. I program för upprustning av Skärholmens strandstig föreslås åtgärder såsom nya bänkar och grillplatser.

Information och uppmärkning

Beskrivning

Informationsmaterial finns om delar av området och om särskilda ämnen t.ex. kulturhistoria (hembygdsföreningen). Stadsdelsförvaltningen har utarbetat en folder om strandpromenaden längs Skärholmens stränder och de kulturhistoriskt intressanta miljöer man passerar. Informationsskyltar om den kulturhistoriska bakgrunden för vissa platser finns vid Johannesdalsgård och Sättra varv. I övrigt saknas allmän information och skyltar om områdets naturkultur och rekreationsvärden. Vägvisare till området finns ej.

Mål

Uppmärkta reservatsgränser. Tydlig information om reservatet till naturreservatsbesökarna.

Riktlinjer

Naturreservatets gränser markeras. Vägvisare till reservatet sätts upp utanför området. Informationstavlor med vad som erbjuds i området sätts upp (stigar, vägar, verksamheter, natur och kultur). Informationen ska även beröra vad man bör tänka på och vilka föreskrifter som gäller för allmänheten. En folder om området tas fram.

Skötsel av kultur- och fornlämningar

Flera fornlämningar och historiskt intressanta kulturminnen finns i området. Området bör inventeras mer noggrant med avseende på kulturhistoriska fornlämningar. Därefter kan riktlinjer för skötseln av dessa kompletteras i skötselplanen så att de bevaras, vårdas och visas.

Uppföljning och dokumentation

Skötseln skall ses över årligen för att stämma av att skötselplanen följs. Utförda åtgärder dokumenteras av förvaltaren och utvärderas. Dokumentationen är viktig då den skall ligga till grund för ändringar i förvaltningen och som underlag för en eventuell revidering av skötselplanen.

Underlag

Ahnlund. 1970. Kring Skärholmen.

Ekologigruppen. 1997. Skärholmen vattenmiljöer.

Ekologigruppen. 1998. Sättra naturvärdesbedömning.

Ekstam, U., Forshed, N. 1992. Om hävden upphör. Naturvårdsverket.

Fritid Stockholm. 1992. Natur i Stockholm. Stockholms friytor del II. Stockholms kommun.

Hembygdsföreningen. Skärholmens årsskrifter.

Jordbruksverket. 1998. Skötselhandbok för gårdens natur- och kulturvärden.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1998. Naturkatalog för Stockholms län.

Miljöförvaltningen, Stockholm vatten, Stadsbyggnadskontoret, Gatu- och fastighetskontoret. 2000. Vattenprogram för Stockholm - sjöar och vattendrag.

Skogsstyrelsen. 1996. Miljöanpassad skogsförnygring.

Stadsbyggnadskontoret. 1995. Stockholms ekologiska känslighet. Redovisning av ekologiskt särskilt känsliga områden.

Stadsbyggnadskontoret. 1996. Stadsdelarnas utveckling. Skärholmen. Samråd om förslag till översiktsplan för Stockholm.

Stadsbyggnadskontoret. 1999. Stockholms Översiktsplan.

Ytterstadssatsningen Skärholmen. 1998. På promenad längs Skärholmens sköna stränder.

Kartunderlag

Orienteringskarta, 1:15 000

Baskarta Stockholm, 1:10 000

Grönstrukturkarta 1:50 000 hämtad ur Stockholms Översiktsplan 1999. Stockholms stadsbyggnadskontor.

Grönkarta för Stockholm, stadsdel Skärholmen 1:10 000. Stockholms stadsbyggnadskontor.

Vegetationskarta 1:4 000

Häradskarta 1906. 1:50 000

Arealmätning från 1762

Ordlista

Biotop

Rumsligt avgränsade områden med karaktäristisk miljö vad gäller mark, flora och fauna.

Ekologiskt särskilt känsliga områden, ESKO

Ekologisk känslighet är ett begrepp som utgår från ett områdes ekologiska funktion och känslighet för påverkan. Enligt förarbetena i NRL, proposition 1985/6:3 framhålls att det är angeläget att skyddet förstärks för: Områden med instabila produktionsförhållanden och ogynnsamma återväxtförutsättningar, områden som inrymmer växt- och djurarter som är utrotningshotade samt områden i övrigt som är särskilt ömtåliga och som samtidigt inrymmer särskilda ekologiska värden, har betydelse som genbank eller dylikt.

Gröna kilar

Regionplane- och trafikkontorets utredningar om hur grönstrukturen i Stockholmsregionen hänger samman i 10 gröna kilar, vilka sträcker sig in mot de centrala delarna av Stockholm.

Hamlade träd

Hamling av träd gjordes förr i tiden för att få lövfoder till djuren. Träden beskars eller kapades på grenar med löv. Hamlade träd kan bli mycket gamla. En stor biologisk mångfald är knuten till gamla hamlade träden, bland annat vad gäller mossor och lavar.

Mulm

Mulm är den bruna finkorniga sågspånsaktiga blandning som bildas i ihåliga träd, främst ekar. När trädet blir gammalt kanske det skadas och angrips av svampar. Det blir ihåligt. Mulmen bildas i håligheten och består av förmultnande trädrester, gnagresten från olika djur, spillning från insekter, fladdermöss och fåglar samt andra tänkbara rester från djur och växter. Ihåliga träd med mulm är mycket värdefulla för flera insekter, t.ex. sällsynta skalbaggar som läderbagge, olika knäppare och blomflugor, samt pseudoscorpioner.

Rödlistade arter

En rödlistad art är en art vars framtida överlevnad inte är säker. ArtDatabanken vid SLU i Uppsala tar fram listorna över de rödlistade arterna. Det finns olika graderingar för de rödlistade arterna (s k hotkategorier, HK): försvunnen, akut hotad, starkt hotad, sårbar och missgynnad.

Signalarter

Signalarter är arter som signalerar att miljöer har höga naturvärden och att det finns stor sannolikhet att man kommer att finna rödlistade arter. Signalarterna behöver inte själva vara rödlistade. Signalarterna är framtagna av Skogsstyrelsen.

